

בנעם יי ולבקר בהיכלו. ואינון מדורהוון, יתיר ועלאה מפל אינון מלאכין קדישין, וכל דרגין דלהון. דהא ההוא אתרא (ס"א סדנה) עלאה, לא זפאין עלאין ותתאין למחמי ליה, הדא הוא דכתיב, (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך וגו'.

ואינון דלא זפאין לסלקא כל כף פאינון, (ס"א דוכתא, אית וכו') דוכתא אית לון לתתא כפום אורתייהו, ואלין לא זפאין ליהווא אתר, ולמחמי כמה דחמאן אינון דלעילא, ואלין קיימי בקיומא דעדן תתאה ולא יתיר. ואי תימא מאן עדן תתאה. אלא דא עדן דאקרי חכמה תתאה, ודא קיימא על גן דבארעא, ואשגחותא דהאי עדן עליה (ולא יתיר), ואלין קיימי בהאי גן, ואתהנון מעדן דא.

מאי בין עדן תתאה לעלאה. פיתרון האור מן החשף, עדן תתאה, אקרי עדנא נוקבא. עדן עלאה, אקרי עדן דכר, עליה כתיב עין לא ראתה אלהים זולתך. האי עדן תתאה, אקרי גן לעדן דלעילא, והאי גן אקרי עדן, לגן דלתתא. ואלין דמשפכחי בגן תתאה, אתהנון מהאי עדן דעלייהו, בכל שבת ושבת, ובכל ירחא וירחא, הדא הוא דכתיב, (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו.

וער אלין אמר שלמה, מן החיים אשר המה חיים עדנה, דהא אלין בדרגא עלאה יתיר מנייהו. מאן אינון. אינון שפכר מתו, וקבילו עונשא תרי זמני, ואלין אקרון כסף מזוקק, דעאל לנורא זמנין ותריין, ונפיק מניה זיהמא, ואתברר ואתנקי. (קהלת ד) וטוב משניהם את אשר עדן לא היה. ההוא רוחא דקאים לעילא, ואתעכב לנחתא לתתא, דהאי קאים בקיומיה,

את אשר עדן לא היה - אותה רוח שעומדת למעלה והתעכבה

העליון הקדוש, כמו שנאמר (תהלים כז) לתזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. ואותם מדוריהם יותר ועליון מכל אותם מלאכים קדושים וכל דרגותיהם. שהרי אותו מקום (סדנה) עליון לא זוכים עליונים ותחתונים לראותו. זהו שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך וגו'.

ואותם שלא זוכים לעלות כל כף כאותם אלה, (מקום יש וכו') מקומות יש להם למטה כפי דרכיהם, ואלה לא זוכים לאותו מקום ולראות כפי שרואים אלו שלמעלה, ואלה עומדים בקיום של עדן התחתון ולא יותר. ואם תאמר, מה זה עדן תחתון? אלא זה עדן שנקרא חכמה תחתונה, וזה עומד על גן שבארץ, והשגחת עדן זה עליו (ולא יותר), ואלה עומדים בגן זה ונהנים מעדן זה.

מה בין עדן תחתון לעליון? (קהלת א) פיתרון האור מן החשף. עדן תחתון נקרא עדן נקבה, עדן עליון נקרא עדן זכר, עליו כתיב עין לא ראתה אלהים זולתך. עדן תחתון זה נקרא גן לעדן שלמעלה, וגן זה נקרא עדן לגן שלמטה. ואלה שנמצאים בגן התחתון נהנים מהעדן הזה שעליהם בכל שבת ושבת ובכל חדש וחדש. זהו שכתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו.

וער אלה אמר שלמה, מן החיים אשר המה חיים עדנה. שהרי אלה בדרגה עליונה יותר מהם. מי אלו? אלו שפכר מתו וקבלו ענש פעמים, ואלה נקראים כסף מזוקק, שנכנס לאש פעמים ושנים, ויוצא ממנו זהמא, והתברר והתנקה. וטוב משניהם לרדת למטה, שהרי עומד בעמדו

ואין לו לקבל ענש, ויש לו מזון מאותו מזון עליון שלמעלה למעלה.

טוב מכלם מי שלא התפרש ולא התגלה וכל דבריו בנסתר הם, זהו זכאי חסיד ששמר מצוות התורה וקיומן, והשתדל בתורה יומם ולילה. זה נאחז ונהנה בדרגה עליונה על כל שאר בני אדם, וכלם נאחזים (נכרים) מחפתו. בא וראה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה יאסף אהרן אל עמי, נחלש פחו, וידע שגשברה זרועו הימנית, והודעו כל גופו. כיון שאמר קח את אהרן ואת אלעזר בנו, אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, הרי זרוע אהרן הלויית לך (ומנתי לך), והפשט את אהרן וגו', ואהרן יאסף, הרי אלעזר יהיה אצלך בזמן (מיו) זה תחת אביו. ועם כל זה לא השלים מקום באותו זמן כאביו, שהרי ענני הכבוד הסתלקו, ולא חזרו אלא בזכות משה, ולא בזכות אלעזר.

ויעש משה כאשר צוה וגו'. למה לעיני כל העדה? אלא משום שאהרן היה אהוב העם יותר מהכל, ולא יאמרו שזה נמשך על ידי משה. ומשה משך לאהרן בדברים עד שעלו להר, וכל ישראל היו רואים בשעה שהפשיט משה לבושי אהרן והלבישם לאלעזר.

מה הטעם משה (ולאהרן)? אלא משה הלבישם את אהרן כשעלה לכהנה, זהו שכתוב וילבש משה את אהרן את בגדיו, וכתוב (ויקרא ח) וילבש אתו את המעיל. כעת משה הוריד ממנו מה שנתן לו, והקדוש ברוך הוא הוריד ממנו מה שנתן לו, ושניהם הפשיטו

השתא. משה אעדי מגיה, והוא אעדי מגיה,

ולית ליה לקבלא עונשא, ואית ליה מזונא מההוא מזונא (דף קפ"ג ע"א) עלאה דלעילא לעילא.

טב מכלהו, מאן דלא אתפרש, ולא אתגלייא, וכל מלוי בסתימא אינון. דא הוא זכאה חסידא, דנטר פקודי אורייתא, וקיים לון, ואשתדל באורייתא יממא ולילי. דא אתאחיד ואתהני בדרגא עלאה על כל שאר בני נשא, וכלהו אתאחדן (ס"א אתוקדו) מהופה דהאי.

תא חזי, בשעתא דאמר קדשא בריך הוא למשה יאסף אהרן אל עמיו, אתחלש חילא דיליה, וידע דהא אתפר דרועא ימינא דיליה, ואזדעזעא כל גופיה, כיון דאמר קח את אהרן ואת אלעזר בנו, אמר ליה קדשא בריך הוא, משה, הא דרועא אהרא אוזיפנא לך (ומניית לך), והפשט את אהרן וגו', ואהרן יאסף, הא אלעזר יהא לגבך, זמנא (ג"א ימינא) דא תחת אבוי. ועם כל דא לא אשלים אתר בההוא זמנא כאבוי, דהא ענני יקר אסתלקו, ולא אהדרו אלא בזכותא דמשה, ולא בזכותא דאלעזר.

ויעש משה כאשר צוה וגו'. (במדבר כ) אמאי לעיני כל העדה. אלא, בגין דאהרן היה רחיקא דעמא, יתיר מפלא, ולא יימרון דהא אתנגיד על ידא דמשה. ומשה משיך לאהרן במלין, עד דסליקו לטורא, וכל ישראל היו חמאן, בשעתא דאפשיט משה לבושי דאהרן, ואלביש לון לאלעזר.

מאי טעמא משה (ג"א ולא אהרן). אלא משה אלבשינון לאהרן פד סליק לכהנא, דא הוא דכתיב וילבש משה את אהרן את בגדיו, וכתוב (ויקרא ח) וילבש אתו את המעיל.

השתא. משה אעדי מגיה, מה דיהב ליה. וקודשא בריך הוא אעדי מגיה,

את אהרן מהפל, ומשה הוריד מבחויץ, והקדוש ברוך הוא מבפנים. ועד שמשה הוריד, הקדוש ברוך הוא לא הוריד. אשרי חלקו של משה.

אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודם. התקין הקדוש ברוך הוא לאהרן מטה ומנורת זהב שמאירה. ומשלו לקח, מאותה מנורה שהדליק בכל יום פעמים, ונסתם פי המערה וירדו.

רבי יהודה אמר, פי המערה היה פתוח, שכל ישראל ראו את אהרן שוכב ונר המנורה דולק לפניו, ומטתו יוצאת ונכנסת, וענן אחד עומד עליו. ואז ידעו ישראל שהרי מת אהרן, וראו שהרי הסתלקו ענני הכבוד. זהו שכתוב ויראו כל העדה כי גוע אהרן וגו', והרי פרשוהו. ועל זה בכו לאהרן כל בית ישראל, גברים ונשים וטף, שהרי אהוב מכלם היה.

רבי שמעון אמר, שלשת אחים עליונים קדושים אלו למה לא נקברו במקום אחד, והאיברים התפזרו, אחד כאן ואחד כאן ואחד במקום אחר? אלא יש אומרים, במקום שצריכים ישראל להסתפן בו, מת כל אחד ואחד, בשביל להגן עליהם, ונצלו. אבל כל אחד ואחד מת כראוי עליהם. מרים בקדש, בין צפון לדרום. אהרן לצד ימין. משה כראוי לו. אחז אותו הר להר אהרן, וכנס לקבורת מרים לגבי אותו ההר, אחז לשני צדדים. ועל זה נקרא (דברים לב) הר העברים, ששני צדי ההר שעוברים, ואחז לצד זה ולצד זה.

אשרי חלק הצדיקים בעולם הזה

מה דיהב ליה. ותרוייהו אפשיטו ליה לאהרן מפלא, ומשה אעדי לבר, וקודשא בריך הוא לגו. ועד דאעדי משה, קדשא בריך הוא לא אעדי, זפאה חולקא דמשה.

זפאה חולקיהון דצדיקייא, דקודשא בריך הוא בעי ביקריהון. אתקין קדשא בריך הוא לאהרן, ערסא ומנרתא דדהבא דנהרא. ומדידיה נטיל, מההוא מנרתא דהיה דליק בכל יומא תרי זמני ואסתים פום מערתא ונחתו.

רבי יהודה אמר, פום מערתא הוה פתיחא, דכל ישראל הוו חמאן לאהרן שכיב, ובוצינא דמנרתא דליק קמיה, וערסיה נפיק ועייל, ועננא חד קאים עליה. וכדין ידעו ישראל דהא אהרן מית. וחמו דהא אסתלקו ענני כבוד, הדא הוא דכתיב ויראו כל העדה כי גוע אהרן וגו', והא אוקמוהו. ועל דא בכו לאהרן כל בית ישראל, גוברין ונשין וטף, דהא רחימא מפלהו הוה.

רבי שמעון אמר, הני תלתא אחין עלאין קדישין, אמאי לא אתקברו באתר חד, ושויפין אתבדרו, חד הכא, וחד הכא, וחד באתר אחרא. אלא אית דאמרי, באתר דבעאן ישראל לאסתפנא ביה, מית כל חד וחד, בגין לאגנא עליהו, ואשתזבון, אבל כל חד וחד מית כדקא חזי עליהו. מרים בקדש, בין צפון לדרום. אהרן לסטר ימינא. משה כדקא חזי ליה. אחיד ההוא טורא לטורא דאהרן, וכניש לקבורתא דמרים לגבי ההוא טורא, אחיד לתרי סטרי. ועל דא אתקרי הר העברים, דתרי סטרי טורא דמעברי, ואחיד לסטרא דא ולסטרא דא.

זפאה חולקיהון דצדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי. ואף על גב דאינון

ובעולם הפא. ואף על גב שהם במקום אחר, בעולם אחר עליון, זכותם עומדת בעולם הזה לדורי דורות. ובשעה שישאל חוזרים בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא וגזרה נגזרת עליהם, אז קורא הקדוש ברוך הוא לצדיקים שעומדים לפניו למעלה ומודיע להם, והם מבטלים אותה גזרה, וחס הקדוש ברוך הוא על ישראל. אשרי הצדיקים, שעליהם כתוב (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד וגו'.

וידבר העם באלהים ובמשה וגו'. פרשה זו במקום אחר עלתה עם אותם מי מריבה של משה ואהרן.

רבי יצחק פתח, (אסתר ה) ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות וגו'. מגלת אסתר ברוח הקדש נאמרה, ומשום זה פתובה בין הפתובים. ויהי ביום השלישי, שנחלש כח הגוף, והרי קים ברוח בלא גוף, אז - ותלבש אסתר מלכות. איזו מלכות? אם תאמר בלבוש כבוד וארגמן, הרי לא כף נקרא. אלא ותלבש אסתר מלכות, שהתלבשה במלכות עליונה קדושה, ודאי לבשה רוח הקדש.

מה הטעם זכתה למקום זה? משום ששמרה פיה שלא להראות דבר. זהו שכתוב (אסתר ב) אין אסתר מגדת מולדתה. ולמדנו, כל מי ששומר פיו ולשונו, זוכה להתלבש ברוח הקדש. וכל מי שסוטה פיו לדבר רע, הרי ודאי אתו דבר רע עליו. (ואם לא) הרי נגעים או צרעת ששורפים כנחש עליו, והרי פרשהו.

וידבר העם באלהים ובמשה, שאמרו דבר רע בקדוש ברוך הוא, וכתרגומו - ועם משה נצו.

באתר אחר, בעלמא אחרא עלאה, זכותהון קיימא בעלמא דא, לדרי דרין. ובשעתא דישאל תיבין בתיובתא קמי קדשא בריך הוא, וגזירה אתגזר עלייהו, פדין קארי קדשא בריך הוא לצדיקייא דקיימי קמיה לעילא, ואודע לון, ואינון מבטלי ההיא גזרה, וחייס קדשא בריך הוא עלייהו דישאל. ופאין אינון צדיקייא, דעלייהו כתיב (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד וגו'.

וידבר העם באלהים ובמשה וגו'. (במדבר כא) פרשתא דא, באתר אחרא אסתליק, עם אינון מי מריבה דמשה ואהרן.

רבי יצחק פתח, (אסתר ה) ויהי ביום השלישי (דף קפ"ג ע"ב) ותלבש אסתר מלכות וגו'. מגלת אסתר ברוח הקדש נאמרה, ובגין כך פתובה בין הפתובים. ויהי ביום השלישי, דאתחלש חילא דגופא, והא קיימא ברוחא בלא גופא, פדין ותלבש אסתר מלכות. מאי מלכות. אי תימא בלבושי יקר וארגונוא, הא לאו הכי אקרי. אלא ותלבש אסתר מלכות, דאתלבשת במלכות עלאה קדישא, ודאי לבשה רוח הקדש.

מאי טעמא זכתה להאי אתר. בגין דנטרא פומה דלא לחוואה מדי. הדא הוא דכתיב, (אסתר ב) אין אסתר מגדת מולדתה. ואוליפנא כל מאן דנטיר פומיה ולישניה, זכי לאתלבשא ברוח דקודשא. וכל מאן דסטי פומיה למלה בישא, הא ודאי ההוא מלה בישא עליה. (ס"א ואי לאו), ואי תימא הא נגעים, או צרעת, דמוקדן פחויא עליה, והא אוקמוה. וידבר העם באלהים ובמשה. דאמרו מלה בישא בקודשא בריך הוא, וכתרגומו. ועם משה נצו. למה העליתונו, שוו כל אפייא